PARTIUMI ÖRÖKSÉGTÚRA

Út a Partium történelmi öröksége mentén

A Partium Erdély kapuja, amely az egykori Erdélyi Fejedelemség és a Magyar Királyság közé ékelődve volt híd a két országrész között. Híd volt a művészet közvetítésében is, ennek lenyomatai láthatóak e történelmi táj műemlékein. A Partium méltatlanul mellőzött hely a Kárpát-medence turistacélpontjai között, az utazók általában csak átrohannak e vidéken, pedig természeti és kulturális örökségei nem mindennapi kincseket őriznek. Nem is gondolnánk, hogy a magyar határtól néhány kilométerre milyen kiemelkedő látványosságok sorakoznak.

Az örökségtúra a Partium északi részének felfedezését célozza, olyan monumentális építmények, helyszínek érintésével, mint a nagykárolyi Károlyi-kastély, amely a legszebb kastélya, az erdődi vár, amely az egyik legnagyobb erődje vagy az ákosi református templom, amely legnagyobb középkori temploma a Partiumnak. A Partium irodalomtörténeti emlékhelyekben szintén kifejezetten gazdag, az örökségtúra Kölcsey Ferenc és Ady Endre szülőfaluján vezet át.

CSENGER

A gótika ékköve és a reformáció fellegvára

Csenger középkori eredetű temploma az Alföld középkori monumentális építészetének az jelentős egyházi emléke. Egyedülálló a nyugati torony – földszinttől kezdve – nyolcszögletes megoldása, amelynek megfelelője csak a XIX. század elején lebontott debreceni Szent András-templomban volt található.

A jelentős méretű, kelet-nyugat irányban tájolt templom megőrizte középkori formáját. A templomhoz egy hatalmas méretű, hatszögű, hatszintes templomtorony csatlakozik, amely eredeti állapotában áll ma is. Egyik figyelemre méltó sajátossága, hogy a templomot vakolat nélküli, vörös és fekete színű égetett téglákból építették; hasonló mintázattal, mint a közeli szamostatárfalvi, csegöldi vagy a kissé távolabbi baktalórántházi templomot. Országos és egyben Európa-hírű a templom hajójában lévő festett kazettás deszkamennyezet, melyet 1745-ben készítettek. A rajtalévő virágminták a magyarság legkorábbi időszakaira utalnak. A reformáció korában a csengeri templom kiemelkedő egyháztörténeti szerepet töltött be. A reformáció igen hamar elérkezett Csengerbe is, ahol a mai református, kora-gótikus templom számos zsinat színhelyévé vált.

Csengerben tartották a legfontosabb – a kálvinista Rómában, Debrecenben és Óvárban megrendezett zsinatok után –, az 1576. évi református zsinatot, itt Méliusz Juhász Péter összeállította a „csengeri hitvallás" néven ismertté vált téziseket, ezzel kialakult a magyar református egyház teológiai arculata.

Cím: Csenger, Hősök tere 8.
Tel.: +36 44/520-076
E-mail: barthagyula@freemail.hu
Nyitva tartás: hétfőtől péntekig 08.00 – 16.00, szombat és vasárnap előzetes egyeztetés alapján.

CSENGERSIMAI REFORMÁTUS Ttemplom
Az Árpád-kor emléke

Cím: Csengersima, Fő út 24.
Tel.: +36 44/341-442
E-mail: k8597@koznet.hu
Nyitva tartás: hétfőtől szombatig 10.00 – 18.00, vasárnap 13.00 – 18.00

GACSÁLY KÖZÉPKORI TEMPLOMA

A templom több, jól elkülöníthető építési periódusra bontható. Az első templom építési ideje a XIV. század eleje. A XVI. század második felében, a második építési szakaszban – torony és a nyugati hajófal egy részének kivételével – az akkor már romos régi épületet elbontották és a helyén egy új templomot emeltek. 1717-ben tatár csapatok dúlták fel a megye településeit, köztük Csengersimát és Gacsályt is. A súlyosan sérült templom szó szerinti újjáépítése 1734-ben kezdődött, és csak 1759-ben tudták befejezni. 1902-től kezdődött el és 1911-ig tartott a templom építésének negyedik szakasza. A nagy felújítási munkát a Forster Gyula által vezetett Műemlékek Országos Bizottsága végezte. 2013-2014 között zajlott le a templom legfrissebb felújítása, amely során megújult a teljes torony és hajó, az egész tetőszerkezetet teljesen újraépítették.

Cím: Gacsály, Petőfi utca 25.
Tel.: +36 44/341-442
Nyitva tartás: hétfőtől szombatig 10.00 – 18.00, vasárnap 13.00 – 18.00

AZ ERDŐDI VÁR
A Partium egyik legerősebb vára

1456-ban adott a király engedélyt, hogy várat emeljenek, amelyet csak 1481-ben építtetett fel Drágffy Bertalan erdélyi vajda. A vár négyszögű alaprajzú, egy kaputornya és négy saroktornya volt. A legerősebb főúri várak közé tartozott Erdély északnyugati részén. A 16. században a Habsburg udvar és az Erdélyi Fejedelemség közötti csatározások során János Zsigmond földig romboltatta, ezután nem is állították helyre. Később a szatmári várhoz tartozó kincstári birtok volt 1629-ig, amikor Károlyi Mihály özvegye megvásárolta, ekkor került a vár a Károlyi családhoz. Gróf Károlyi Sándor 1730-ban a régi vár helyén egy négy hengeres tornyú várkastélyt építtetett, amelyhez felhasználták a korábbi építmény falait és alapját. Ezen kastély kápolnájában kötött házasságot Petőfi Sándor költő Szendrey Júliával 1847-ben. A kastélyból mára csak egy 1896-ban, neogótikus stílusban átalakított torony maradt fenn épségben, további romos falszakaszait nemrég konzerválták, illetve kiegészítették.

Cím: 447020 Ardud, str. Cetății 32, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-767130
E-mail: https://www.facebook.com/CetateaOrasuluiArdud
Web: http://www.orasardud.ro/
Nyitva tartás: minden nap 8.00-16.00

TÚRRICSE
Református templom

Cím: Túrricse, Rákóczi u. 16.
Tel.: +36 30/456-0700
Nyitva tartás: hétfőtől szombatig 10.00 – 18.00, vasárnap 13.00 – 18.00

ÁKOSI REFORMÁTUS Ttemplom

A romanika kiemelkedő emléke

Szatmárnémeti, Nagykároly és Zilah között félúton helyezkedik el a Kárpát-medence egyik legnagyobb bazilikális elrendezésű, s talán az eredeti állapotát legjobban őrző románkori temploma, az ákosi. A templom a középkori Ákos nemzetség családi monostoraként épült a 12-13. században. A templom jelenlegi formáját a 12. században kapta. A templom építtető kegyura valószínűleg a Szent Benedek-rend szerzeteseire bízta a családi monostor működtetését. A háromhajós óriás, a keresztény-ség kimozdíthatatlan bástyájaként őrködik azóta is Szatmár és Szilágy Istenfélő népe felett. A templomba belépőt lenyűgözik annak méretei. Az 1642. esztendőben tűzvész és török is pusztította az ákosi református templomot, mely olyannyira megrongálódott, hogy a gyülekezet évtizedekig a karzat védelmében tarthatta csak istentiszteleteit. A törökkel folytatott 17. századi háborúságok és a Rákóczi-szabadságharc alatt a község szinte elnéptelenedett. Villámcsapás miatt 1747-ben ismét tűz ütött ki a nagy nehézségek árán rendbetett templomban, amelynek mennyezetét és a berendezés jelentős részét Pataki János asztalos készítette el újra. A napjainkban látható festett padok, a szószékkorona és a stallumok is vélhetően ugyanannak a mesternek műemléki beccsel bíró munkái. Az Isten háza mostanra ismét felújításra vár. Repedések szabdalják a főhajót, a műemlék bútorzat festett virágfüzérei is megkoptak. Impozáns és elegáns megjelenését azonban így is megőrizte az utódok számára, s marad Erdély egyik legpatinásabb és leglátogatottabb középkori műemléke.

Cím: 447005 Acâs nr. 235, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-871043, 0744-634074
E-mail: dobzoltan@gmail.com
Nyitva tartás: előzetes egyeztetés alapján.

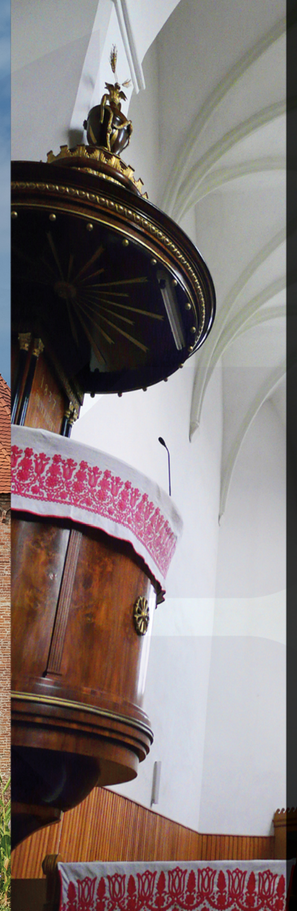

TASNÁD

Református templom

Az egykori Közép-Szolnok vármegye legnagyobb középkori egyházi épülete a Szilágysági-dombvidék és az Alföld találkozásánál húzódó dombhát peremén áll, tornya messziről látható az Érmellék felől. Az egyhajós mezővárosi plébániatemplomok sorába tartozó tasnádi templom méreteivel és szentélyének a koldulórendi alaprajzokra emlékeztető hosszúságával tűnik ki.

Utóbbit magyarázhatná az egyházszervezeti rang és az ezzel járó népesebb asszisztencia, továbbá a reprezentációs igény. A templom fedélszéke egyike Erdély legszebb középkori típusú fedélszékeinek. A templom eleinte a katolikus egyház szolgálatában állt, ám a reformáció ezt a vidéket is elérte. A templom négy fiatornyos, fagaléria tornya több mint 37 m magas, amely a város szimbólumává vált.

Cím: 445300 Tasnad, str. Stefan cel Mare nr. 1, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-825032, 0751-580282
E-mail: pakularsunu@gmail.com; pakularjuli@gmail.com
Nyitva tartás: előzetes egyeztetés alapján.

ÉRMINDSZENT

Ady szülőfaluja

A Partium egyik legjelentősebb irodalomtörténeti emlékhelye Érmindszenten található. Az egykoron Érmindszentnek, ma Ady Endrének nevezett település valamikor az Ady család birtokában állott. Itt található Ady Endre szülőháza: egy nádfedeles, háromosztatú paraszthá̀z. A szülőházban számos, eredetileg is a család birtokában lévő tárgyat tekinthetünk meg, amelyek mint néprajzi értékek is megragadják a figyelmünket. Rajtuk kívül Ady magánéltéhez kötődő kordokumentumokon, illetve fényképeken keresztül ismerkedhetünk meg a költő életútjával.

Cím: 447086 Str. Principală 20, jud. Satu Mare
Web: http://partiumimuzeumok.ro
Nyitva tartás: minden nap 10.00 – 16.00 között.

KAPLONY

A Károlyiak nyughelye

A történeti Szatmár megye legtovább fennálló Árpád-kori monostora volt a kaplonyi, melyet először 1267-ben említenek az oklevelek. Valamikor a XVI. század elejéig működhetett monostorként, a török háborúk után már romos volt. Ezért határozta el Károlyi Sándor a kolostor újraalapítását a salvatoriánus ferencesek számára, amihez az alapítólevelet 1711-ben adta ki. Ez az épületegyüttes újjáépítésével is járt, amely 1740-ben fejeződött be. Lényegében ez az állapot maradhatott fent az 1834-es földrengésig, amikor az épület súlyosan megrongálódott, boltozatai beomlottak, és falain is nagy repedések keletkeztek. A kegyúri Károlyi család Ybl Miklóst bízta meg az újjáépítéssel, aki ezt neoromán stílusban oldotta meg (felszentelve 1848-ban). Kisebb változtatásokat nem tekintve ez az állapot áll fent ma is. A templom kriptájában a Károlyi család 36 tagja nyugszik, a legrégebbi szarkofágok 1600-as évek elején készültek.

Cím: 447080 Căpleni nr. 495, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-873004
E-mail: timarasztrik@gmail.com
Web: http://kaplonyibaratok.ro/
Nyitva tartás: előzetes egyeztetés alapján.

NAGYKÁROLY, KÁROLYI KASTÉLY

A Partium legszebb kastélya

A ma Románia területén található nagykárolyi várat Corvin Mátyás király idején Károlyi László építette, amely a jelenlegi kastélynak volt az előzménye. A XVI. század végén a fokozódó török fenyegetés miatt a várat megerősítették, erős falakkal, bástyákkal, külső várárokkal és felhúzható híddal látták el. A vár fontos szerepet játszott az egész XVII. század folyamán, része volt az Erdély nyugati határának védelmére épült erődítmények sorának. Döntő szerepet játszik a II. Rákóczi Ferenc által a Habsburgok ellen vívott háborúkban. A vár gyorsan a kurucok kezére kerül, maga a fejedelem is sokszor megfordul benne. Itt kezdődnek meg 1711-ben a szatmári béke előzetes tárgyalásai, amelyben Károlyi Sándornak fontos szerepe volt. A Szatmári béke után a vár elveszíti katonai szerepét. Gróf Károlyi József lebontatja a falakat és betömeti a várárkot, anyagának felhasználásával egy négyszögletes, emeletes kastélyt építtetett. Az új, barokk stílusú építményt 1794-ben fejezik be. A csodás kerttel övezett udvaron egy 24 ló számára kialakított lovardát is kialakítottak. Egy 1834-ben bekövetkezett földrengés nagyrészt elpusztította a kastélyt, amelyet csak 1894-1896 között építettek újjá romantikus lovagvárként. A neogótikus stílus jegyében történő újjáépítést Meining Arthur építész tervei szerint kivitelezték, aki a tiszadobi Andrássy-kastélyt tervezője is volt. Az átépítés során az épületet hét toronnyal és várárokkal látták el, a régi várudvart pedig hatalmas csarnokká alakították. A csodálatos épület egy középkori kastély minden kellékével rendelkezik, belső tereit és homlokzatait gótikus és reneszánsz elemek díszítik.

Cím: 445100 Carei, Piața 25 Octombrie nr. 1, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-864981
E-mail: https://www.facebook.com/CastelulKarolyi
Web: http://e-castellum.eu
Nyitva tartás: 09:00-17:00, hétfőn zárva.

KALAZANCI SZENT JÓZSEF PLÉBÁNIATEMPLOM

Egykori piarista kolostortemplom

Az 1769-1778 között épült római katolikus templom a Partium egyik legszebb barokk emléke, egyben Nagykároly ékessége. Tervezője az akadémiai tanárként is működő bécsi építész, Franz Sebastian Rosenstingl volt. Az 1834-es földrengést követően, 1857 és 1860 között, valamint 1891-ben Ybl Miklós, illetve Meinig Artúr építészek tervei alapján kisebb léptékű átépítéseken esett át. A templom belsejét - melyben a barokk elemek reneszánsz motívumokkal keverednek – egy főoltára és nyolc mellékoltárra tesz igazán káprázatossá, melyek oltárképeit 1778-1780 között a közép-európai barokk festészet jelentős képviselője, a bécsi oltárkép- és freskófestő, Johann Ignaz Cimbal készített.

Cím: 445100 Carei, str. 1.Decembrie 1918 nr. 54, jud. Satu Mare
Tel.: 0261-862149; 0771-403183
E-mail: cs.ilyes@gmail.com, plebania@kalazanci.ro
Web: http://www.kalazanci.ro/
Nyitva tartás: előzetes egyeztetés alapján.

BERE

Szatmár egyetlen középkori falképét őrző temploma

A Kaplony nemzetség e birtokán alighanem már a 12. század folyamán épülhetett templom, melynek Simon nevű lelkésze szerepel az 1332-1334. esztendőkre vonatkozó pápai tizedjegyzékben. 1338-ban oklevélben is említik a templomot, melynek a Szentlélek volt a védőszentje. Bere lakossága földesuraival együtt a 16. század derekán csatlakozhatott a protestáns hitújításhoz. Bere egyházközsége mindig is szegény volt, kicsiny temploma a gyülekezet növekedése miatt 1733-ban mégis bővítésre szorult. Az épületről csak a közelmúltban derült ki, hogy újkeletű köntöse alatt középkori falak is rejtőznek. A 2012-2013 közt végzett falszövet vizsgálatok és régészeti kutatások alapján körvonalazódott a nyugati rész elrendezése, valamint az egész templom térszerkezete. Ezek szerint a mai Partium egyik legkisebb méretű, de ugyanakkor viszonylag összetett térelrendezésű középkori temploma volt a berei. Egy Köpönyeges Máriát ábrázoló freskó 1993-ban, a templombelsőben végzett tatarozás alkalmával bukkant elő a vakolat alól, 2002-ben pedig sikerült megtalálni egy nagyobb méretű, valószínűleg késő Árpád-kori Krisztus Színeváltozása ábrázolás fragmentumait is. A 2013-ban lezajlott helyreállítás során a templom egész külseje és belseje megújult és bemutatásra kerültek az előkerült középkori részletek. Annak ellenére, hogy a templomának mindössze egynegyede középkori, Szatmár egyik legérdekesebb, egyúttal egyetlen falképét is őrző temploma a berei.

Cím: 47261 Berea nr. 83, jud. Satu Mare
Tel.: 0745-327375
Web: www.karolyirefegyhazmegye.ro
Nyitva tartás: előzetes egyeztetés alapján.